

A fáraó álma

Losoncz Miklós: Az államadósság-válság és kezelése az EU-ban
Tri-Mester Kiadó, 2014, 414 o.

„A fáraó így szólt Józsefhez: Álmomban a Nílus partján álltam. A Nílusból hét kövér és szép tehén jött ki, és legelt a sás között. De hét másik tehén is kijött utánuk, amelyek nagyon hitványak, rútak és soványak voltak. Egész Egyiptom földjén nem láttam hozzájuk fogható rútakat. A sovány és rút tehenek megették az előbbi hét kövér tehenet. Bár a gyomrukba kerültek, nem lehetett észrevenni, hogy a gyomrukba kerültek, mert a külsejük ugyanolyan rút volt, mint azelőtt. Akkor fölébredtem.”

1 Mózes 41,18–21

Ha lehettek is valaha kétségeink a mottóban szereplő bibliai történet valóság-tartalmáról, az utóbbi másfél évtized történései bizonyosan eloszlatták ezeket. Az ezredforduló utáni időszak fogyasztási és befektetési lázban eltelt éveit követően a 2007 nyarán az Egyesült Államok jelzálogpiacáról a világgazdaság egészére kiterjedő válságot, amelynek hét éve a gyarapodás és viszonylagos jólét tartósságának valamennyi illúziójától megfosztott bennünket. Csekély vigasz, hogy tapasztalatainkat ezúttal nem nemzeti keretekben, hanem a fejlett országok lakosságának sorsában osztozva élhettük meg, s a válságjelenségek leküzdésére vonatkozó erőfeszítéseket sem a magunk erejére utalva, hanem európai integrációs keretben kell megtennünk.

Losoncz Miklós könyve az Európai Unió tagállamainak 2007 óta tartó pénzügyi válságkezelési folyamatát mutatja be. A tatabányai Tri-Mester Könyvkiadó a szerző európai integrációs témában írott könyveinek ötödik köteteként jelentette meg a művet. A szerző átfogó kép alkotásának igényével tárgyalja az elmúlt évek gazdaságtörténeti eseményeit, az ezekre nemzeti és európai integrációs intézmények által adott gazdaságpolitikai válaszokat, elemzi az elfogadott intézkedések eddigi és várható hatásait, s nemzetközi összefüggésbe helyezi a megfigyelt folyamatokat. A gazdaságstatisztikai adatok átfogó elemzésére alapozott tényfeltárás mellett a szerző ismerteti és ütközteti a válságkezelésről a szakirodalomban megjelenő eltérő nézeteket, s erre alapozva felvázolja az európai integrációs folyamatok jövőbeli alakulásának lehetséges alternatíváit, de megismerteti az olvasót az ezek megvalósulására vonatkozó személyes nézeteivel is.

Az európai integrációs válságkezelés folyamata és intézményi megoldásai

A szerző a gazdasági és monetáris unió válságkezelési problémáinak gyökerét alapvetően intézményi válságnak látja, hiszen a politikai kompromisszumok árán megszületett monetáris integrációs célokat és intézményeket nem egészítette ki a tagállamok költségvetésekre vonatkozó olyan szabályrendszerre, amely képes lett volna az eredetileg a pénzpiacokon felbukkanó válságjelenségek megfékezésére. Ezeket a gondolatokat Losonczi Miklós az alapvetésekkel foglalkozó első két fejezetben tárgyalja, amelyek a gazdasági és monetáris unió keretében érvényesülő három tiltás (az államcsőd, a kimentés és a kilépés tilalma) részben ellentmondásos következményeivel foglalkoznak. A másodlagos jelzálogpiaci likviditási válság első áldozata a bankrendszer volt, amelyet kizárólag a tagállamok költségvetésének forrásaiból tudtak kisegíteni. Sajnálatos módon azonban – mint közismert – az EU szabályai nem kötelezik a tagállamokat arra, hogy a konjunktúraciklus felszálló ágában elegendő tartalékot képezzenek a „hét szűk esztendőre”, így a recessziós időszakban saját erőből képtelennek bizonyultak az előttük tornyosuló feladatok megoldására. Nem álltak rendelkezésre költségvetési források a visszaeső gazdaságok dinamizálásához, ami foglalkoztatási és szociális válsághoz vezetett az EU több tagállamában, és ez szükségképpen mutatott rá az európai gazdaság versenyképességi hiányosságaira. Így a monetáris szektor ágazati válságából előbb költségvetési, majd néhol szuverén adósságválság lett, ami kereskedelmi és versenyképességi válsághoz vezetett, s így az ezredfordulót követő második évtized elejére totális társadalmi válsággá alakult át, amelyben – az Európai Unióban legversenyképesebbként – csupán a német gazdaság tudott többé-kevésbé helytállni. Ennek következtében viszont rá hárult a válságkezelés fő teherviselőjének legkevésbé sem hálás szerepe.

Az európai integrációs válságkezelés azonban nem egyszerűsíthető le azokra a költségvetési transzferekre, amelyeket a tehetősebb európai államok a tönk szélére kerülő gazdaságoknak juttattak. A források biztosításán kívül a válságkezeléshez szükség volt arra is, hogy megteremtsék ennek intézményi hátterét. A tagállamok eltérő érdekeltsége és az EU (gazdaság)politikai integráltságának alacsony foka miatt azonban ez igen csak nehéz feladatnak bizonyult, s csak több lépcsőben volt lehetséges. Ehhez fel kellett ismerni – amint azt a könyv negyedik és ötödik fejezetében olvashatjuk –, hogy a Stabilitási és Növekedési Paktum egyszerre szorul szigorításra és „fellazításra”. A szigorítást a 2010-ben az Európai Pénzügyi Stabilitási Eszköz (EFSF) és az Európai Pénzügyi Stabilitási Mechanizmus (EFSM) létrehozása képviselte. A lazítást pedig az jelentette, hogy az Európai Stabilitási Mechanizmus (ESM) 2012-ben kezdődő fokozatos bevezetése az államcsőd tilalmának helyébe megteremtette az államcsőd rendezett lebonyolításának eszköztárát. Az intézményi lazítások sorába tartoznak az EKB aktív válságkezelési intézkedései, amelyek a „végső menedék” funkció gyakorlását teszik lehetővé a monetáris integráció területén, némiképp kreatívan értelmezve az Európai Unió Működéséről szóló Szerződést. Idetartozik az egységes európai bankfelügyelet létrehozására irányuló első lépés, amelynek értelmében a bankok egy százalékát közvetlenül egy európai felügyeleti szerv alá helyezik majd, valamint a 2014 végén hatályba lépő Bankszanálási Alap (*Single Resolution Fund – SRF*), illetve a közös betétbiztosítás intézményi hátteré-

nek megteremtése. Ezek az intézkedések együttesen a monetáris és a kezdeti fiskális integráció mellett a bankunió iránti elkötelezettség jeleként értékelhetők.

Az adósságválság egyes európai uniós tagállamokban fellépő konkrét megnyilvánulásaiival, illetve az aszimmetrikus hatások felmérésével a könyv hatodik fejezete részletesen, nagy tárgyismerettel foglalkozik. A mű hetedik fejezete az európai válságkezelési intézkedések nemzetközi összefüggéseit, valamint a Nemzetközi Valutaalappal folytatott együttműködés eseményeit és ennek távlatait mutatja be.

A szerző véleménye szerint azonban a válságkezeléshez kapcsolódó európai integrációs intézményi megoldások ezekkel a nagy horderejű, de inkább monetáris-fiskális intézkedésekkel nem zárulhatnak le. *Szükség van a gazdasági kormányzás fokozatos integrálására*, egyrészt az európai integrációs politikák területén, másrészt a versenyképességi, fizetésimérleg- és növekedési problémák kezelésére, a valódi gazdasági és monetáris integrációra, ami nehezen képzelhető el a politikai integráció elmélyítése nélkül. Ezzel kapcsolatban a BME professzora megvizsgálja, mennyiben vannak összhangban a jelenlegi intézkedések az Európa 2020 stratégiával, illetve az Európai Unió különféle forgatókönyvekben megjelenített jövőképeivel. Az összefoglaló fejezetet lezáró kérdés a könyv pozitív üzeneteként is értelmezhető: „Lehet, hogy a szuverén adósságválság kellett a monetáris integráció befejezéséhez?”

A könyv használhatóságát nagyban segíti a függelékként megjelenített főbb makrogazdasági adatokat összegző táblázatok sora, a válságkezelés kronológiáját nyújtó eseménytörténet, valamint a részletes irodalomjegyzék.

Záró gondolatok

A mottóban megjelenített álom megfejtőjeként a történet folytatásában Józsefet ismerhettük meg, aki a fáraó álmát a következőképp értelmezte:

„Hét esztendő jön, amikor nagy bőség lesz Egyiptom egész földjén. De az éhínség hét esztendeje következik utánuk, amikor minden bőséget elfelejtenek Egyiptom földjén, és éhínség fogja emészteni az országot. Nem is fogják tudni, hogy bőség volt az országban, az utána következő éhínség miatt, olyan súlyos lesz az.”

Az álomfejtők kora lejárni látszik, így a válság figyelmeztető jeleit az ezredfordulót követő években nem tudtuk felismerni, ennek következtében a jelentkező tünetek értelmezése és a szükséges intézkedések körüli viták időigénye további értékes éveket emésztett fel. Csak abban bízhatunk, hogy a jövőendő közigazdász-generációk okulnak elődeik hibáiból, s körültekintőbben alakítják majd jövőt. Az ehhez vezető úton nagyszerű kézikönyvként használhatják Losoncz Miklós alapos munkáját is.

Zsugyel János